



UO'K: 297.6:37.017

**IMOM AL - BUXORIY MA'NAVİY MEROSINING YOSHLARNI KOMILLIK RUHIDA  
TARBIYALASHDAGI AHAMIYATI****ЗНАЧЕНИЕ ДУХОВНОГО НАСЛЕДИЯ ИМАМА АЛЬ-БУХАРИ В ВОСПИТАНИИ  
МОЛОДЕЖИ В ДУХЕ СОВЕРШЕНСТВА****THE IMPORTANCE OF IMAM AL-BUKHARI'S SPIRITUAL HERITAGE IN EDUCATING  
YOUTH IN A SPIRIT OF PERFECTION**

**Gulamova Dilafuz Olimjonovna**   
Buxoro davlat universiteti tadqiqotchisi

**Annotatsiya**

*Maqolada Imom al-Buxoriyning muqaddas islom diniga qo'shgan hissasi, ta'lim berishning ahamiyati, asarlarida ifodalangan ezgu g'oyalari bilan yosh avlod tarbiyasida buyuk muhaddis, hadis ilmida amirul-mo'minin Imom al-Buxoriy ma'naviy merosining jahonshumul ahamiyati, alloma asarlarining yoshlar ta'lim tarbiyasida ma'naviy-axloqiy fazilatlarini rivojlantirish hamda ijobiy fazilatlarni shakllantirishning tarbiyaviy ahamiyatiga egaligi o'rganilgan.*

**Аннотация**

*В статье рассматривается вклад имама аль-Бухари в священную религию ислам, важность образования, всеобщее значение духовного наследия имама аль-Бухари, великого хадисоведа и амира аль-му'минина в науке ислама. Изучено значение хадисов в воспитании подрастающего поколения благородными идеями, выраженными в его трудах, а также воспитательное значение трудов ученого в развитии духовно-нравственных качеств молодежи и формировании положительных качеств.*

**Abstract**

*The article examines the contribution of Imam al-Bukhari to the holy religion of Islam, the importance of education, the universal significance of the spiritual heritage of the great hadith scholar and leader of the faithful in the science of hadith, Imam al-Bukhari, in the upbringing of the younger generation with the noble ideas expressed in his works, and the educational significance of the scholar's works in the development of spiritual and moral qualities and the formation of positive qualities in the education of young people.*

**Kalit so'zlar:** *Imom Buxoriy, ma'naviy meros, hadis, muhaddis, barkamol avlod, ma'naviyat, axloq, pedagogika, tarbiya, farzand tarbiyasi, ta'lim.*

**Ключевые слова:** *Имам Бухари, духовное наследие, хадисы, хадисовед, совершенное поколение, духовность, этика, педагогика, воспитание, воспитание детей, образование.*

**Key words:** *Imam Bukhari, spiritual heritage, hadith, hadith scholar, perfect generation, spirituality, ethics, pedagogy, upbringing, child rearing, education.*

**KIRISH**

Yer yuzida mavjud 200 dan ortiq mamlakat orasida O'zbekistonning o'z o'rnini bor. U azaldan madaniyat va ziyo maskani bo'lib kelgan. O'zbekiston dunyo tamadduniga sezilarli ta'sir ko'rsatgan ulug' zotlarni tarbiyalab, voyaga yetkazgan.

Darhaqiqat, buyuk allomalar va mashhur sarkardalar, mutafakkirlar, jumladan, Muhammad Muso Xorazmiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Abu Nasr Forobiy, Imom Buxoriy, Imom Moturidiy, Burxoniddin Marg'inoniy, Ahmad Yassaviy, Abu-l-Muin Nasafiy, Najmiddin Kubro, Mahmud Zamaxshariy, Abduxoliq G'ijduvoniy, Bahouddin Naqshband, Ahmad Farg'oniy, Amir Temur, Muhammad Taraq'ay Ulug'bek, Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur va boshqa ko'plab ulug' siymolar umumbashariyat taraqqiyotiga ulkan hissa qo'shganlar. Bu esa o'z o'rnida xalqimiz qalbida chuqur iftixor va milliy g'urur tuyg'ularini uyg'otib, shunday buyuk ajdodlarning avlodi ekanimizga shukronalar aytishga chorlaydi. Shu bois, mustaqillik yillarida buyuk allomalarimizning butun jahonda hayrat bilan o'rganilayotgan merosini tiklash hayotiy ehtiyojga aylandi.

**MUHOKAMA VA NATIJALAR**

Tabiiyki har bir xalq o'zining o'tmishdagi buyuk ajdodlari bilan faxrlanish huquqiga ega. Jumladan, o'zbek xalqi ham dunyo tamadduniga qo'shgan hissasi bilan faxrlana oladi. Ayniqsa, "Hadisshunoslik" nomi bilan mashhur bo'lgan ushbu tarixiy jarayon vujudga kelgan kunidanoq tarixchilar nigohidagi eng mashhur mavzulardan biridir. Hadislar har qanday ilmiy asarni asoslashning muhim qismi bo'lgan. Undan hikmatli so'z va matal sifatida ham foydalanilgan. Muhammad alayhissalomning ibratli ishlari, e'tiqod, poklik va insonga xos ma'naviy-ahloqiy hislatlarni ifodalovchi so'zlari, pand-nasihatlari uning nomi bilan bog'liq hadislarida mujassamlangan.

Hadis ilmida "Amir ul-mo'minin", "Imom al muhaddisiyn" ("Barcha muhaddislarning peshvosi") degan sharafli nomga sazovor bo'lgan Imom Buxoriy ilmiy-diniy merosi xalqimiz ma'naviy-ruhiy hayotida beqiyos o'ringa ega. Imom al-Buxoriy nafaqat yirik olim, balki o'zining go'zal xulq-atvori, odamoxunligi, muruvvatligi va beqiyos saxovatligi, taqvodorligi bilan boshqalardan tamomila ajralib turgan.

Manbalarda al-Buxoriyning 600 mingga yaqin hadisni yod bilgani qayd qilingan. Al-Buxoriyning 4 jildidan iborat "Al-jome as-sahih" nomli hadislar to'plami musulmonlar uchun Qur'oni Karimdan keyingi ikkinchi manba hisoblanadi. Uning g'oyat ahamiyatli tomoni shundaki, Imom al-Buxoriygacha o'tgan muhaddislar o'z to'plamlariga eshitgan barcha hadislarini tanlab o'tirmay qatorasiga kiritaverganlar. Al-Buxoriy oldingi hadislarini tadqiq qilish mobaynida ularning ko'pchiligida "sahih" hadislar "zaif" hadislar bilan aralash ekanligini payqagan. Bu esa uning hadis yig'ishga bo'lgan qiziqishini orttirdi. Imom al-Buxoriy esa turli roviylardan eshitgan hadislarini tabaqalarga bo'lib, ularning ishonchlarini ajratib, alohida kitob yaratdi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tomonidan ishlab chiqilgan "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot startegiyasi" to'g'risidagi farmonida belgilangan (7 ta ustivor yo'nalish)da, "Ma'naviy taraqqiyotni ta'minlash, ushbu sohani tubdan isloh etish va yangi bosqichga olib chiqish" yo'nalishida, "Buyuk ajdodlarimizning boy ilmiy merosini chuqur o'rganish va targ'ib etish" maqsadga muvofiqligi, dunyoning nufuzli xalqaro tashkilotlari va ilmiy tadqiqot markazlari, universitetlar bilan hamkorlikda, buyuk ajdodlarimizning boy ilmiy-ma'naviy merosini keng o'rganish hamda targ'ib qilishga katta e'tibor berilmoqda.

Hozirgi ilm-fan va texnikaviy taraqqiyotning jadallik bilan rivojlanishi hamda mintaqalararo globallashuv jarayonida oldimizda turgan muhim va dolzarb vazifalardan biri buyuk ajdodlarimiz qoldirgan bebaho moddiy-ma'naviy boylikdan foydalanib, bor kuch-qudratimiz va imkoniyatimizni ertangi porloq istiqbolimiz, ezgu orzu-niyatlarimizni amalga oshirish uchun barkamol avlodni tarbiyalash talab etiladi. Har qanday davlatning vujudga kelishi, mustaqillikni qo'lga kiritishi va uni barqaror rivojlantirib mustahkamlashi asoslarida, albatta, o'sha xalq va millatning bilim darajasi, harakati va tarixi yotadi. Insoniyatning tajribasi va necha ming yillardan buyon xalqlar va davlatlar orasida davom etib kelayotgan siyosiy-mafkuraviy va ma'naviy-axloqiy kurashlar muhaddislar sultoni Imom Buxoriy so'zi bilan aytganda ilmdan boshqa najot yo'q va bo'lmasligini isbotladi. Shunga ko'ra aholimizning tinch-osuda hayotini ta'minlash, uning farovonligini oshirish, iqtisodiyotimizni izchil rivojlantirish, Yangi O'zbekistonimizning xalqaro maydondagi obro'-e'tiborini va o'rnini yuksaltirish, mintaqamizda tinchlik va barqarorlikni mustahkamlash bo'yicha o'z oldimizga qo'yayotgan maqsadlar miqyosi va ko'lamiga ko'ra, xalqimizning ezgu umidlari bilan hamohangdir. Shuning uchun barkamol, sog'lom fikrli va e'tiqodli, oila, jamiyat va davlat oldidagi burchi, mas'uliyatini anglab yetadigan, har tomonlama kamol topgan, vatanim deb, elim deb yonib yashaydigan va mehnat qiladigan yuksak ma'naviy-axloqiy fazilatlariga ega avlodni tarbiyalashni davr-zamon taqozo etmoqda. Shu maqsadda yoshlarga ta'lim-tarbiya berish yo'lida o'zbek xalqining allomalari tomonidan necha ming yillik ijod natijasida tarix zarvaraqlarida qoldirgan moddiy, ma'naviy-axloqiy merosdan foydalanish va shu asosda zamonaviy bilimlarni berish zarurligi talab etmoqda.

Hadis ilmida amirul-mo'minin, buxorolik mashhur muhaddis Abu Abdulloh Muhammad ibn Ismoil al-Buxoriy (810-870) to'plagan benazir meros – Payg'ambarimiz Muhammad alayhissalomning sahih (ishonchli) hadislarini mana o'n ikki asrki, butun insoniyatni hidoyat yo'lga boshlab kelmoqda. Buyuk allomaning hayotiy va ilmiy faoliyati azaldan butun jahonda doimiy ravishda o'rganilib, u zot haqida G'arb-u Sharqda ko'plab ilmiy-ommabop asarlar yaratilgan.

Binobarin, buyuk alloma Imom Buxoriy o'z ahamiyatiga ko'ra Islom dinida Qur'oni Karimda keyingi muqaddas hisoblangan "Sahihi Buxoriy"ning muallifi sifatida butun dunyoda tan olinganini O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev BMT Bosh Assambleyasining 72-sessiyasidagi nutqida yuksak minbarda turib baralla e'lon qildi.

Hozirgi globallashuv jarayonida ma'naviyatimizni tub ma'noda asrab-avaylash va unga tahdid soladigan xurujlarga qarshi kurashish uchun, avvalambor, shu muqaddas yurtida yashayotgan har qaysi inson, u yosh bola yoki yoshi katta bo'lishidan qat'i nazar, o'zligini anglashi, qadimiy va betakror tariximiz va dunyo ma'naviyatini boyitishga hissa qo'shgan madaniyatimiz, ulug' ajdodlarimiz qoldirgan tengi yo'q ma'naviy-axloqiy va madaniy merosini chuqurroq o'zlashtirishi, bugungi tez o'zgarayotgan hayot voqeligini ongli qarab, mustaqil fikrlashi va diyorimizdagi barcha ijobiy o'zgarishlar faxr va g'urur uyg'otishi hamda vatanparvarlik, daxldorlik tuyg'usi bilan yashasa, o'z maqsadiga yetadi.

Barkamol avlodning ma'naviy-axloqiy tarbiyasiga asosiy mezon bo'lib xizmat qiladigan omillardan biri bu Islom dinining muqaddas kitobi Qur'oni karim, Payg'ambarimizning hadislar va shu qatorda buyuk vatandoshlarimiz Imom Buxoriy, Imom Termiziy va Hakim Termiziy va boshqa muhaddis allomalarning hadislar to'plamlari va buyuk Sharq mutafakkirlarining ma'naviy-axloqiy tarbiya to'g'risidagi yaratgan asarlaridir.

Imom Buxoriy, Imom Termiziy, Hakim Termiziy va boshqa muhaddis allomalarning merosini ilmiy asosda chuqur o'rganish, milliy-diniy qadriyatlarni asrab-avaylash va rivojlantirish, shu asosda yosh avlodni ezgu g'oyalar ruhida tarbiyalash, ularning qalbida Vatanga muhabbat va sadoqat tuyg'usini yanada kuchaytirish hozirgi kunda dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. 2018-yil Davlatimiz rahbari tashabbuslari bilan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi Qarori asosida Samarqandda Hadis ilmi maktabi, 2019-yil Termizda Imom Termiziy o'rta maxsus islom ta'lim muassasasi ochilishi fikrimizning isbotidir.

Buyuk mutafakkir va allomalarimizning islom madaniyatini ravnaq toptirishga qo'shgan betakror hissasi to'g'risida so'z yuritganda, eng avvalo, haqli ravishda musulmon olamida "Muhaddislar sultoni" deb ulkan shuhrat qozongan, muborak diyorimiz zaminidan yetishib chiqqan Imom Buxoriy va u kishining hadislar to'plami "Al-Jome as-sahih" kitobini tilga olamiz va bu kitob Islom dinida Qur'oni Karimdan keyin ikkinchi manba hisoblanadi va odob axloqqa oid "Al-adab al-mufrad" asari ham ma'naviy-axloqiy tarbiya masalasiga qaratilgan bebaho asardir. Keyingi o'rinda yurtdoshimiz Abu Iso Muhammad ibn Iso Termiziy va u kishining "Sunani Termiziy" asarini, keyin esa avliyolar hakimi – Hazrat Muhammad ibn Ali Hakim Termiziy va u kishining "Navodir al-usul fi ma'rifati ahadis ar-Rasul" asarini faxr va iftixor ila tilga olamiz va o'rganamiz. Ana shu vatandoshlarimiz tomonidan bayon qilingan hadislar va yaratilgan kitoblar payg'ambarimizning hayot ekanida aytgan so'zlari, bajargan amallari va ko'rsatmalarini hamda Qur'oni Karim suralarini sharhlaydi, targ'ib qiladi, qiymatini oshiradi, ahamiyatli va muhim tomonlarini tahlil qilgan holda, uni ommalashtirish vazifasini bajaradi. Bu yo'lda buyuk mutafakkirlarimizning mazmunga boy, keng qamrovga ega bo'lgan tarbiyaviy merosidan to'g'ri hamda oqilona foydalanish, undan namuna olish maqsadida turli yo'nalishdagi ta'lim-tarbiya jarayoniga tatbiq etish ilmiy ahamiyatga egadir.

Eng nozik va murakkab bo'lgan bu sohada, avvalo, din ma'naviyat va madaniyatning ustunlaridan biri ekanini, barcha zamonlarda milliy g'oya va mafkura diniy qarashlar bilan uyg'un rivojlanishini nazarda tutish lozim. Din o'z mohiyatiga ko'ra poklik, mehr-oqibat kabi ezgu tuyg'ular orqali milliy istiqloq mafkurasining g'oyalarini yosh avlodning qalbi va ongiga singdiradi. Muqaddas dinimizga sog'lom va mo'tadil munosabatni shakllantirish – bu boradagi eng muhim mafkuraviy vazifadir. Milliy ma'naviy-axloqiy tarbiyamizning bir teran tomiri, islom ta'limotida Qur'oni Karimdan keyin ikkinchi o'rinda turuvchi manba – hadislardir. Hadisi Sharifda Payg'ambarimizning hayoti va faoliyati, diniy va ma'naviy-axloqiy yo'l-yo'riqlari, hikmatli so'zlari, madaniyat, ma'naviyat, axloq-odob, ta'lim-tarbiyaga oid bayon etgan hikmatli so'zlarini ba'zan sunnat, ba'zan hadis, ba'zan esa xabar yoki asar shaklida qamrab olgan ko'rsatmalar mavjud. Hadislarda eng oliyjanob insoniy fazilatlar keng tashviq qilinib, odamiylik sha'niga dog' tushiradigan barcha salbiy illatlar qoralanadi.

Imom al- Buxoriy to'plagan sahih hadislar Yangi O'zbekistonda ma'rifatli jamiyatda ma'rifatli shaxsni tarbiyalashda, mehr-oqibat, saxiylik, ota-ona va kattalarga hurmat, yetim-

## PEDAGOGIKA

yesirlarga muruvvat, mehnatsevarlik, halollik, vatanga muhabbat, turli xalqlarning o'zaro do'st, tinch-totuv yashashlari barkamol avlodni tarbiyalashda katta ahamiyatga ega.

Taniqli musulmon olimi Amin Axsan Islahiy al-Buxoriyning uch alohida xususiyatini atab ko'rsatgan:

1. Tanlangan hadis yetkazuvchilar ro'yxatining sifati va puxtaligi. Imom Buxoriy o'zining sahii hadislarini to'plaganda ikkita moyilga asoslanib ish tutgan. Birinchisi, hadis yetkazuvchi yashagan davri bilan hadisni qabul qilgan odamning hayot vaqti bilan to'g'ri kelishi. Ikkinchidan, shu ikkala odamning o'zaro uchrashganligining isboti bo'lishi kerak. Ular shu ma'lumotlarni aniq qayerdan olganini aytishlari zarur. Bu degani, hadis to'plashda imom Muslim qo'ygan talablardan ham jiddiy mezondir.

2. Imom al-Buxoriy nafaqat ishonib qolmay, islom ilmini o'rgatuvchilarning hadislarini qabul qilgan. Shu asnoda muridlarning aytganlarini rad qilgan.

3. Boblarning alohida joylashishi va tartibi. Bu muallifning teran bilim va dinni juda yaxshi tushunishidan dalolatdir. Bu esa o'z navbatida kitobni, diniy qoidalarni tushinishda juda foydali qo'llanmaga aylantirdi.

Imom Buxoriy hadis yig'ishda rivoyatchilarni tekshirishdan boshlagan. Eng avvalo, Xumaydiy Abdullax ibn Zubayrning hayot yo'lini, nasl-nasabini, Islomga qanday amal qilishi, adolatlimi yo'qmi, zehni, aql darajasi va shunga o'xshagan sifatlarini tekshirib ko'rgan. U rivoyatchida adolat bo'lishi uchun, avvalo, quyidagi to'rt shartga javob berishi kerak deb hisoblaydi:

1. Islom dinida bo'lishi.  
2. Balog'atga yetgan bo'lishi. (Balog'atga yetmaganlarning rivoyati qabul qilinmaydi)  
3. Aqlli, ya'ni aql – hushi sog' bo'lishi kerak. (Aql – hushi sog' emas odamning rivoyati mutlaqo qabul qilinmaydi).

4. Taqvodorligi. (Ma'lum bir gunoh qilgan, beg'amlik sanaladigan ishlarga yo'l qo'ygan odamlarning rivoyati qabul qilinmaydi. Bu guruhga katta gunoh qilganlar, bid'atchilar va hadisdagi xizmati uchun haq olganlar ham kiradi). Rivoyat qilishlaricha, hazrati Imom Buxoriy bir kishida hadis bor ekanligini eshitib, uni izlab borsa, u kishi ipini uzib ketgan molini ushlab uchun kiyimining etagini ko'tarib yem bordek ko'rsatib turgan ekan. Imom Buxoriy: "Molni aldashga jur'ati borgan kishidan hadis qabul qilib bo'lmaydi", – deb ortiga qaytgan ekan.

Imom Buxoriyning musulmonlar uchun Qur'oni karimdan keyingi maqomda hisoblangan "Al-Jome as-sahii" asari arab tilidan o'zbek tiliga tarjima qilingan. Imom Ismoil Buxoriyning "Al-adab al-mufrad (Adab durdonalari)", „Al Jome as-sahii“ (Ishonchli to'plam), kabi ko'plab axloq-odobga oid asarlari mavjuddir.

Imom al-Buxoriy "Al-Jome as-sahii" asarining "Ilm kitobi": 10-bobida Bir ishni qilishdan ham, so'zlashdan ham avval ilm darkorligi to'g'risida gapirib: "Ilmga faqat ta'lim olish bilan erishiladi", – deb aytgan. Mazkur hadisdan shunday xulosaga kelish mumkinki, ilm izlamoq har bir musulmonga farzdir.

Islom ta'limotida bilmagan narsasini bilishga harakat qilish, har bir musulmon erkak va ayolga buyuk vazifadir.

Demak, hadis kitoblarida ilm yo'lga kirgan kishining niyati xolis bo'lishi, kishi botinini to'g'rilashi, ilm ko'zi ojizlar uchun qalbning hayoti, zulmatda ko'zning nuri bo'lishi, ilm bilan fikr qilmoq ro'zaga barobarligi, ilm darsi kechalari qilingan ibodatga tengligi, u tufayli halol va haromning farqlanishi, baxtli insonlar unga erishishi, badbaxtlar esa undan mahrum bo'lishi haqida yozilgan. Muhaddislar ilmning ofati unutish, uni loyiq bo'lmagan kishiga so'zlash uni zoye qilishdir deb o'rganilgan ilmni unutmaslik va loyiq bo'lmagan odamlarga so'zlashdan saqlanish zarur deb yetkazganlar.

Imom al-Buxoriy "Ilmni yozish bilan qayd qilinglar" degan hadisni keltirib, ilmni saqlash uchun uni yozib, qayd qilib qo'yish yaxshi ekan, shuning uchun ham o'quvchilarni, talabalarni o'zi bilan birga yon daftari va yozuv qurollari olib yurishga odatlantirish kerak.

Imom al-Buxoriy "Al-Jome as-sahii" asarining "Ilm kitobi": 15-bobida "Ikki narsadan o'zgasiga hasad qilish joiz emas, biri – kishiga Alloh taolo halol mol-dunyo bersa-yu, uni haq yo'lida sarflayotgan bo'lsa, ikkinchisi – kishiga Alloh taolo ilmu hikmat bersa va shu bilan hukm qilib, odamlarga bilganini o'rgatayotgan bo'lsa", – deganlar.

Imom al-Buxoriy "Sahihul Buxoriy"da uyatchan ham, dimog'dor ham ilm o'rgana olmaydi deb aytganlar. Demak, talaba yoshlarni ilmiy qilish, barkamol avlodni tarbiyalash pedagoglardan alohida e'tiborni talab qiladi. Barkamol avlodni hayotga tayyorlashda ko'p asrlar davomida xalqimiz tomonidan, ularning milliy urf-odatlaridan, an'analaridan tajribalar xalq tomonidan yaratilgan ijod namunalaridan va ilmiy amaliy asarlari va qoldirgan boy meroslarida o'z ifodasini topgan. Shuni alohida ta'kidlash joizki, ilm-fanda hadis ilmining amiri deb tan olingan Imom Al-Buxoriy hadislarini ko'p aql durdonalarini yoshlar tomonidan yanada ko'proq o'zlashtirilishi bugungi Yangi O'zbekiston ehtiyojlariga mos kelib, axloqiy fazilatlarni o'rganish, ya'ni pedagogika, psixologiya fanlarini o'qitishda yoshlarda ajoyib ichki kechinmalar, his-tuyg'ular uyg'otadi. Xullas, Imom al-Buxoriy hadislarini yoshlarni mehnatsevarlik va erksevarlik, har qanday og'ir vaziyatda ham mustahkam iroda, vazminlik bilan ish tutish va omilkorlik, kelajakka, insonga doir udum va an'analar ruhida shuningdek, shaxsda ilmiy dunyoqarashni shakllantirishga katta imkoniyat beradi.

Imom al-Buxoriy hadisalaridan ko'zlangan maqsad:

1. Har bir sog'lom fikrlovchi insonni ijodiy faoliyatga, kasb-u korni halol olib borishiga, vatanparvar bo'lishiga ya'ni hadisi shariflar barchani to'g'ri yo'lga boshlashga xizmat qilishini yetkazish;

2. Yoshlarni ilm-u ma'rifatga chorlash hadis kitoblarining xizmati bo'lib, ularda ilm talab qilish har bir musulmon va muslima uchun bir umrga farz qilingan;

3. Hadislarning jamiyatimiz a'zolarini axloqiy tarbiyasi bo'yicha ahamiyati beqiyos, insonni tarbiyalash, ayniqsa, bolalarga, talabalarga odob va axloqdan puxta ta'lim va tarbiya berish uning muhim vazifalaridan biridir. Chunki jamiyat a'zolarining yaxshi xulqli, halol va pok bo'lishini orzu qilsak-u, o'sha jamiyatning kelajagi bo'lmish bolalar, talabalar tarbiyasi haqida qayg'urmasak, niyatlarimiz sarobligicha qolaveradi;

4. Oilaviy munosabatlar va oila mustahkamligi borasida hadislarining ahamiyati o'ta qimmatlidir. Hadislarda umr yo'ldoshini tanlashdan tortib, unashtirish, to'y, er-xotinlarning oiladagi majburiyatlari, haqlari, ota-onalar va farzandlar orasidagi munosabat bo'yicha barcha kerakli ishlar haqida to'la-to'kis ma'lumot va ta'limotlar berilgan.

5. Hadislarda jamiyat a'zolari iqtisodiy tarbiyasi uchun keltirilgan foydalar benazir, ularda halol kasb, halol luqma, haromdan hazar qilish, tejamkorlik, mehnatsevarlik, ishbilarmonlik xislatlarini shakllantirishga xizmat qiladigan hadislar barkamol avlod tarbiyasida muhim o'rin egallaydi;

6. Hadislar talaba-yoshlarning ekologik tarbiyasi borasida ulkan ahamiyat kasb etadi. Hadislarda hayvonot va o'simlik olami insonga berilgan ne'mat ekani va ularga nisbatan go'zal munosabatda bo'lish ekanligi uqtirilgan.

7. Hadislarda bag'rikenglik tarbiyasi haqida ham irqi, millati kelib chiqishi va dinidan qat'i nazar barcha insonlar birodar ekani va ular bir-birlarini hurmat qilgan holda tinch-totuv yashashlari hamda jamiyat ravnaqi yo'lida, yaxshilik va taqvo yo'lida o'zaro hamkorlik qilishlari lozimligi, yomonlik va dushmanlik yo'lida hamkorlik qilmasliklari zarurligi qayta-qayta takrorlangan;

8. Hadisi shariflar jamiyat a'zolariga dunyoda tinchlik va osoyishtalik bo'yicha kurash olib borish lozimligini anglatishda katta ahamiyatga ega.

### **XULOSA**

Xulosa qilib aytganda, Hadislar vositasida barkamol yosh avlodni ma'nan yetuk, axloqan pok, jismonan baquvvat, ona-vatanga sadoqat va muhabbat, sog'lom fikrli hamda mamlakatda madaniy-ma'rifiy va tarbiyaviy ishlar: obodonlashtirish, mozorlarni tozalash, ariq-zovurlarni tartibga keltirish, ekinzorlarni ko'paytirish, ko'kalamzorlashtirish, qurilishlarni ta'mirlash kabilarni amalga oshirishga da'vat etish ma'naviy-axloqiy tarbiyaga bo'lgan ehtiyojni o'stirishga xizmat qiladi. Bunday ezgu ishlarni amalga oshirish natijasida har bir kishida ruhiy tetiklik, vijdon oldida poklik, yaxshilikka ehtiyoj tug'iladi.

Allohning nazari tushgan yurtimiz-O'zbekiston zaminidan o'zining ma'naviy-ma'rifiy meroslari bilan, jumla jahonga tanilgan ko'plab buyuk allomalar yetishib chiqib, samarali faoliyat ko'rsatganlar. Ularning aql-zakovati, tafakkur dunyosi va yuksak ilmiy salohiyatining mahsuli

## PEDAGOGIKA

bo'lgan bebaho asarlari ming yillar osha nafaqat bizning diyorumiz, balki jahon ahlining qudratli ma'naviy mulki sifatida ham ardoqlanadi

**ADABIYOTLAR RO'YXATI**

1. Pedagogika tarixi. K. Hoshimov, S. Nishonova, M. Inomova va boshq.— T.: O'qituvchi, 1996.
2. Ubaydulla Uvatov- "Buyuk Ajdodlar" Toshkent 2014.5-bet
3. Ubaydulla Uvatov- "Buyuk Muhaddislar" Toshkent 1998. 33-bet.
4. Sulton Salim Buhoriy- "Tabarruk Ziyorotgohlar". Toshkent 1993.2-bet 5. Al-Buxoriy. Al jome as sahih. N.Ibrohim., M.Kenjabek. 1992
5. [https://lex.uz/uz/docs/5841063//O'z.Res.Prezidentining Farmoni "2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot startegiyasi" to'g'risida](https://lex.uz/uz/docs/5841063//O'z.Res.Prezidentining%20Farmoni%202022-2026%20yillarga%20mo'ljallangan%20Yangi%20O'zbekistonning%20taraqqiyot%20startegiyasi).PF – 60 son, 28.01.2022 yil
6. <https://president.uz/oz/lists/view/1063> O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev BMT Bosh Assambleyasining 72-sessiyasida nutqi.
7. Саҳиҳи-Бухорий: диний маърифий /Абу Абдуллоҳ Муҳаммад ибн Исмоил Бухорий.- Тошкент: "Munir" нашриёти, 2021.40-б
8. 101 ҳадис: диний-маърифий/ Анвар Аҳмад.- Тошкент: "Бок Медиа Шоп" МЧЖ қошидаги "Munir" нашриёти, 2022. Б-22.
9. Олтин силсила: Саҳиҳул Бухорий, 1-жуз-Тошкент: Hilol-nashr, 2023.- 216-б.
10. Azamatovich, K.A. 2024. Spiritual Heritage of Imam Al-Bukhari. International Journal on Integrated Education. 7, 1 (Feb. 2024), 98-103.